

Формування інформаційної культури користувачів НБ Хмельницького національного університету

БИЧКО О. М., МАЦЕЙ О. О.

Хмельницький, Україна

Анотація

Висвітлюється діяльність бібліотеки в рамках проекту “Від інформаційної культури до якості освіти”.

Ключові слова: *інформаційна культура, виховання інформаційної культури, проектна діяльність бібліотеки, новітні інформаційні технології.*

Abstract

The library activity within “From the Information Culture to Education Quality” project is shown.

Keywords: *information culture, information culture education, project activity of the library, new information technologies.*

Підвищення якості освітнього процесу здійснюється шляхом використання новітніх технологій, адаптації в інформаційному просторі, цілеспрямованого формування інформаційної культури. Система вищої освіти передбачає самостійну роботу студентів, ефективність якої залежить від інформаційної грамотності. Основними ознаками інформаційної культури є вміння орієнтуватися в потоці інформації, грамотно формулювати свої інформаційні запити, здійснювати самостійний пошук та аналіз потрібної інформації. Якість вищої освіти неможлива без високого рівня інформаційної культури як студентів, так і викладачів, співробітників, бібліотекарів. Оновлюються програми, впроваджуються нові технології

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства

2013

навчання, але головним залишається вміння швидко реагувати на зміни в інформаційному просторі, критично мислити, шукати і переробляти необхідну інформацію.

2008 року інформаційно-бібліографічним відділом (ІБВ) наукової бібліотеки розроблено проект «Від інформаційної культури до якості освіти». Робота відділу, яка проводилась в рамках проекту, спрямовувалась на покращення інформаційної культури користувачів. У виконанні завдань брали участь всі структурні підрозділи бібліотеки, а з окремих питань – викладачі університету, куратори груп. Завдання проекту полягало в удосконаленні роботи з підвищення рівня інформаційної культури користувачів та співробітників; у розширенні та підвищенні якості матеріально-технічної бази відділу; популяризації та рекламі електронних ресурсів бібліотеки; розробці нових інформаційних послуг для користувачів; систематичному вивченні динаміки інформаційних потреб користувачів.

Мета проекту – покращення діяльності книгозбірні щодо формування інформаційної культури користувачів. Інформаційні ресурси є продуктом інтелектуальної діяльності суспільства і розглядаються сьогодні як стратегічний ресурс розвитку будь-якої країни, який за значимістю не поступається іншим — фінансовим, ресурсним, матеріально-технічним, тому вміння орієнтуватись у морі інформації є вкрай важливим завданням.

Основною формою підвищення інформаційної культури користувачів в рамках дії проекту було індивідуальне консультування, яке здійснювалось в процесі довідково-бібліографічного обслуговування. Під час індивідуальних бесід з'ясовувався рівень інформаційної грамотності користувача, визначались шляхи пошуку інформації. У виконанні довідок різного характеру брали участь всі структурні підрозділи бібліотеки. Але головна робота з надання довідок та консультацій в режимі «запит-відповідь» проводилась в залі каталогів та

електронної інформації. За період дії проекту (2008-2012 рр.) кількість наданих довідок змінювалась. При цьому варто зазначити, що процес обслуговування користувачів включав використання власних та зовнішніх електронних ресурсів, кількість яких постійно зростає. Крім вже звичних для пошуку інформації БД «Електронний каталог», «Електронна бібліотека», Навігатор Інтернет-ресурсів увагу студентів було звернено на БД «Зведений електронний каталог бібліотек Хмельницької області», «Анотована повнотекстова база даних наукових публікацій», електронні ресурси Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського тощо. Надзвичайно важливо вибрати серед великої кількості ресурсів оптимальне джерело пошуку інформації і навчити студента користуватися електронними ресурсами. Вибір джерела залежить від професійного рівня бібліографа. Робота з електронними ресурсами потребує спеціальних вмінь та навичок. Тому дуже важливим є момент постійного підвищення інформаційної культури не тільки користувачів, але й співробітників бібліотеки.

Підвищення інформаційної культури віддалених користувачів відбувалось в рамках онлайнової віртуальної служби ХНУ. Технологія виконання віртуальної довідки включає: разовий запит; пошук бібліографічної або повнотекстової інформації; відповідь користувачеві. Більшість довідок виконувалась завдяки електронним ресурсам бібліотеки, але досить активно використовувались і ресурси мережі Інтернет. Всі запити та відповіді зберігаються в “Архіві виконаних довідок”, який сформовано з метою скорочення часу пошуку інформації, звернення до вже знайденої інформації, аналізу якості виконання довідок. Разом із простими запитамі дуже часто зустрічаються й надзвичайно складні, тому що користувачі звертаються до фахівців, як правило, після невдалої спроби самостійного пошуку інформації. Це потребує від бібліографів (вони є основними виконавцями) застосування професійних

методів та алгоритмів пошуку інформації, тобто передбачає постійне підвищення інформаційної культури [1, с.49]. Під час дії проекту аудиторія віртуальної довідкової служби була обмежена користувачами НБ ХНУ. За цей період спостерігалось як різке збільшення, так і зменшення звернень до сервісу. З одного боку, тенденція до зменшення звернень до віртуальної довідкової служби є тривожним фактором. З іншої сторони, це може вказувати на високий рівень інформаційної культури користувачів, які мають навички самостійного пошуку інформації та не потребують допомоги фахівців, і саме в бібліотеці вони могли отримати необхідні для навчального процесу вміння вибору джерела для пошуку інформації.

В ході реалізації проекту основну увагу було спрямовано на підготовку та проведення занять для студентів 1 курсу “Основи інформаційної культури та бібліографії” й заняття для студентів старших курсів “Науковий пошук інформації. Галузева бібліографія”. Лекційно-практичні заняття проводились в залі електронної інформації, де знаходяться комп'ютери для вільного доступу користувачів. Всі лекції супроводжувались демонстрацією слайдів, підготовлених в програмі PowerPoint, що зробило їх більш наочними, цікавими та допомогло швидко засвоїти матеріал. Обов'язковим і важливим елементом занять із студентами є практичне освоєння методів автоматизованого пошуку інформації. Програма курсу щорічно змінювалась залежно від внутрішніх та зовнішніх обставин: використовувались та створювались нові електронні ресурси, підвищувався рівень сервісного обслуговування, технічний стан комп'ютерного парку. Текстова та демонстративна частина занять доповнювалась та редагувалась з урахуванням змін, які відбувались на сайті наукової бібліотеки, оновлювався роздатковий матеріал – індивідуальні завдання для проведення практичної частини. Заняття для студентів старших курсів поступово було замінено на заняття зі стандартизації та

інформаційно-патентного пошуку. На базі фонду спецвидів проводились регіональні науково-практичні конференції молодих вчених та студентів. Активну участь в таких заходах брали працівники бібліотеки, які готували питання інформаційних можливостей читальних залів спецвидів та НТД.

Інноваційний проект включав диференційовану систему навчання, яка, крім занять зі студентами, передбачала проведення інформаційних масових заходів – днів магістра, фахівця, аспіранта, кафедри, уроки-екскурсії тощо. Щороку в рамках проекту організовувалось понад 20 різноманітних інформаційних заходів. Основна мета заходів – презентація та реклама електронних ресурсів й інформаційних можливостей книгозбірні. Демонстрація електронних ресурсів здійснювалась з використанням слайдів. Для наукових досліджень необхідно вміти використовувати різні джерела пошуку інформації, тому програма таких заходів змістовна: огляд електронних ресурсів, державних бібліографічних покажчиків, реферативних журналів тощо. Широко рекламувалась БД “На допомогу науковцям”, яка містить корисну інформацію для аспірантів, дисертантів, здобувачів вченого звання, молодих наукових працівників. Особлива увага приділялась таким питанням, як патентний пошук, огляд спецвидів та НТД, користування послугами МБА та електронної доставки документів. Цікаво й змістовно, а головне результативно, проходили “Дні кафедри” (інформаційно-ділові зустрічі) з професорсько-викладацьким складом університету. Основна мета зустрічей – ознайомлення викладачів з інформаційними можливостями та ресурсами бібліотеки, з новими надходженнями літератури за профілем кафедр, джерелами комплектування та книгозабезпеченості, просвітницькою та проектною діяльністю книгозбірні. В ході ділового спілкування викладачів та провідних спеціалістів вироблялись спільні пропозиції стосовно подальшого ділового партнерства бібліотеки і кафедр з питань комплектування фондів,

обміну електронними ресурсами та наповнення Електронної бібліотеки ХНУ, проведення спільно з кураторами просвітницьких заходів у студентських групах. У виконанні цієї частини проекту брали участь працівники всіх структурних підрозділів бібліотеки. Детальніша інформація щодо проведених заходів надавалась на сайті бібліотеки в рубриці “Новини, події”, висвітлювалась на сторінках інформаційного бюлетня “Бібліотека в освітньому просторі” та фіксувалась в щорічних звітах НБ ХНУ.

Відповідно до вимог Болонського процесу, особлива увага приділялась магістратурі, зі студентами проводились дні магістра. Заняття проходили за допомогою навчальних презентацій, що дало змогу наочніше демонструвати матеріали лекцій, сприяло кращому їх сприйняттю. Обов'язковий і важливий елемент занять – практичне закріплення знань, пошук інформації за темою наукової чи магістерської роботи. При цьому використовувались всі ресурси та можливості бібліотеки, інших книгозбірень та інформаційних центрів [2, с.137]. НБ у співпраці з викладачами розпочала роботу над створенням методичного посібника для магістрів “Науковий пошук інформації”.

Ефективним засобом поглиблення інформаційної культури є “Сторінка викладача”, розміщена на сайті бібліотеки. Вона містить створену в рамках проекту інформаційну сторінку “На допомогу науковцям”, яка містить корисні відомості для аспірантів, дисертантів, здобувачів вченого звання, молодих наукових співробітників і представляє собою ановані посилання на сайти з Інтернету. Інформація систематично поновлюється і редагується. Розроблено вебліографічний список “Нормативно-технічна документація”. Окремо на сторінці наведено приклади бібліографічних записів за ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 та приклади оформлення бібліографічного опису за вимогами ДАК [3, с.12].

Реклама електронних ресурсів – це запорука ефективного їх використання, тому відділ працював над розширенням популяризації бібліографічних та сервісних послуг. Для користувачів залу електронної інформації створено схематичні матеріали щодо правил пошуку в ЕК, рекламу нової версії БД «Ліга-Закон» для розміщення на сайті НБ ХНУ, ілюстровану пошукову інструкцію до БД “Електронний каталог національних та міждержавних стандартів України”. В рамках проекту велась робота над розширенням реклами бібліографічних послуг бібліотеки. Популяризація бібліографічних і додаткових послуг здійснювалась на всіх масових заходах та на сайті наукової бібліотеки.

У 2012 році придбано нові меблі й комп’ютери для залу каталогів та електронної інформації. В читальних залах замінено вікна, розпочала діяти зона Wi-Fi, що надзвичайно вплинуло на підвищення комфорту та рівень якості надання послуг, збільшення кількості відвідувань.

Робота з виховання інформаційної культури студентів буде ефективною лише тоді, коли самі бібліотекарі досконало оволодіють цими знаннями. Тому підвищення інформаційної культури співробітників книгозбірні здійснювалось під час проведення бібліотечних консультацій. За період 2008-2012 рр. підготовлено й проведено понад 40 консультацій для працівників НБ та фахівців книгозбірень міста й області. Впродовж дії проекту бібліотекарі брали активну участь у проведенні науково-практичних конференцій, готували доповіді та публікації. Адміністрація і керівники структурних підрозділів були учасниками міжнародних, всеукраїнських й регіональних конференцій, форумів, засідань круглих столів, що також сприяло підвищенню інформаційної культури співробітників. Провідні спеціалісти інформаційно-бібліографічного відділу пройшли курс дистанційного навчання в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв за напрямком “Управління бібліотекою та

нові послуги для користувачів”. В рамках курсу виконували самостійні, практичні й контрольні завдання та отримали свідоцтва про підвищення кваліфікації. Як підтвердження постійного фахового росту у 2012 році успішно пройшли атестацію.

Фахівці інформаційно-бібліографічного відділу не зупиняються на досягнутому. По переду багато справ та планів, як от, створення мультимедійної онлайнної навчальної програми (дистанційного курсу) “Основи інформаційної культури”, відеолекцій з бібліотечно-бібліографічних знань, організація короткострокових семінарів щодо розвитку інформаційної грамотності викладачів. Тому результативно завершивши проект “Від інформаційної культури до якості освіти”, готують програму нового проекту.

Список використаних джерел:

1. Бичко О. М. Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування користувачів НБ ХНУ: здобутки та перспективи [Текст] / О. М. Бичко // Сучасні проблеми бібліотечної діяльності у вищих навчальних закладах в контексті переходу до інформаційного суспільства : зб. матеріалів наук.-практ. конф., 23–24 квіт. 2008 р. – Хмельницький : ХУУП, 2008. – С. 46–51.
2. Шекенева В. І. Від інформаційної культури до якості освіти: бібліографія в сучасних умовах розвитку університету [Текст] / В. І. Шекенева, О. М. Бичко // Бібліотека університету : витоки та сучасність : зб. наук. ст. та матеріалів, присвяч. 50-річчю з дня заснування наук. б-ки ун-ту. – Хмельницький, 2012. – С.127–139.
3. Бичко О. М. Шляхи використання електронних ресурсів у довідково-бібліографічному обслуговуванні НБ ХНУ [Текст] / О. М. Бичко // Гуманізація освіти та традиції просвітництва в бібліотеках вищих навчальних закладів Хмельниччини : матеріали наук.-практ. конф., 7–8 квіт. 2009 р. – Хмельницький : ХГПА, 2009. – С. 8–16.